

ingediend op **2111** (2023-2024) – Nr. 5
24 april 2024 (2023-2024)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Johan Danen

over het voorstel van decreet

van Koen Daniëls, Loes Vandromme, Jean-Jacques De Gucht,
Kathleen Krekels, Hilâl Yalçın en Karolien Grosemans

over de onderwijsdoelen
voor de eerste graad van het secundair onderwijs
en het zevende leerjaar
gericht op het hoger onderwijs
en diverse andere verwante maatregelen

Documenten in het dossier:

- 2111** (2023-2024) – Nr. 1: Voorstel van decreet
- Nr. 2: Advies van de Raad van State
- Nr. 3 en 4: Amendementen

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Loes Vandromme, Hilâl Yalçın;
Jean-Jacques De Gucht, Bob Savenberg;
Johan Danen, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Steven Coenegrachts, Willem-Frederik Schiltz;
Stijn Bex;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

INHOUD

I.	Toelichting door de eerste indiener.....	4
II.	Bespreking.....	5
1.	Tussenkomen van de leden	5
1.1.	Johan Danen	5
1.2.	Jan Laeremans	5
1.3.	Hannelore Goeman	7
2.	Antwoorden van Koen Daniëls	8
3.	Replieken van de leden en bijkomende antwoorden.....	9
4.	Amendementen	10
III.	Stemming	11
1.	Artikelsgewijze stemming	11
2.	Stemming over het geheel	12
	Gebruikte afkortingen.....	13
	Tekst aangenomen door de commissie.....	14

Op 18 april 2024 besprak de Commissie voor Onderwijs het voorstel van decreet over de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs en het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs en diverse andere verwante maatregelen.

I. Toelichting door de eerste indiener

Koen Daniëls herinnert de commissie aan de vorige besprekingen over de minimumdoelen. Het voorstel van decreet bepaalt onder meer de minimumdoelen van het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs, voorheen het naamloos leerjaar. Dat dient om de slaagkansen in het hoger onderwijs te vergroten voor leerlingen met bepaalde vooropleidingen. Scholen krijgen voldoende ruimte voor eigen accenten en aanpassingen aan de vooropleiding en studiekeuze van de leerlingenpopulatie.

Een tweede onderdeel zijn de minimumdoelen voor de eerste graad. Het ware beter geweest dat die van het basisonderwijs er eerst waren, maar het is nu eenmaal anders gelopen. Volgens het basisdecreet (*Parl.St. VI.Parl. 2017-18, nr. 1364/1-13*) zijn er zestien sleutelcompetenties. Uit de ontwikkeling van de minimumdoelen voor de tweede en derde graad zijn lessen getrokken, zowel op het vlak van formulering als van inhoud. Die einddoelen werden eerst vernietigd door het Grondwettelijk Hof. Voor de minimumdoelen voor de eerste graad werd daarom op een andere manier gewerkt. De taxonomie van Bloom is niet langer gebruikt en een overkoepelende commissie heeft erover gewaakt dat de minimumdoelen compatibel zijn, dat ze elkaars tijd en ruimte niet innemen en dat er nog voldoende vrijheid is.

Daarnaast ging de valideringscommissie na of de minimumdoelen valide, betrouwbaar, meetbaar en gelijkaardig van context zijn. Als die commissie het niet eens was met bepaalde doelen, zijn ze teruggestuurd naar de ontwikkelcommissies en heeft het kabinet, zo nodig, bemiddeld. Uiteindelijk hebben alle minimumdoelen de instemming van zowel de onderwijsverstrekkers als van de valideringscommissie gekregen. Zo wordt vermeden dat de minimumdoelen opnieuw aangevochten worden voor het Grondwettelijk Hof, meent de spreker. Dat dwingt het parlement wel tot terughoudendheid om aanpassingen te doen.

Het voorstel van decreet biedt dus een sober, duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar kader met een duidelijke focus op Nederlands, wetenschappen, wiskunde en moderne talen. Dat is een bewuste beleidskeuze, gebaseerd op vaststellingen over de onderwijskwaliteit en op de beperktheid van de lestijd. Nederlands en wiskunde zijn de basis voor heel wat andere vakken. Historisch bewustzijn, geschiedenis dus, wordt door veel leerlingen als moeilijk ervaren omdat het begrijpend lezen vergt. Wiskunde is ook cruciaal voor andere vakken, bijvoorbeeld voor aardrijkskunde om een schaal te lezen. Dat betekent niet dat andere vakken niet belangrijk zijn. Ook daar zijn er heel wat minimumdoelen over, schetst Koen Daniëls.

De toelichting vormt zoals altijd een geheel met de decreettekst en de bijlagen. In dit geval verduidelijken de zoalsconstructies wat er precies bedoeld wordt met elk minimumdoel. Dat past ook in een definitie van een toelichting, namelijk verduidelijken hoe een bepaalde decreetregel gelezen moet worden. De toelichting is dus ook van belang voor leerkrachten. Op www.onderwijsdoelen.be staan die onderwijsdoelen heel duidelijk. Het is ook de bedoeling dat de minimumdoelen worden opgenomen in de leerplannen, wat zorgt voor extra duidelijkheid bij de leerkrachten.

II. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Johan Danen

Johan Danen herinnert eraan dat een van de sprekers tijdens de hoorzitting (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 2131/1) erop wees dat experts vinden dat er meer nadruk mag liggen op competentiegericht onderwijs, met naast kennis en vaardigheden ook aandacht voor attitudes. Die attitudes zitten niet in de minimumdoelen om redenen van evalueerbaarheid, wat de spreker onterecht vindt. Hij vraagt de mening van de indieners daarover. Voorts vraagt hij hoe geëvalueerd zal worden of de minimumdoelen inderdaad de onderwijskwaliteit verhogen.

Daarnaast kaart Johan Danen enkele missende aspecten aan: financiële en economische basisgeletterdheid en relationele en seksuele vorming. Nochtans zijn die ook voor 12-14-jarigen relevant. Groen zal het amendement van Vooruit daarover steunen. Ook mediawijsheid en burgerschapscompetenties komen maar heel beperkt aan bod. In Nederland vindt men dat het onderwijs Nederlands, wiskunde en burgerschapscompetenties moet bijbrengen. Ook over de sleutelcompetentie duurzaamheid, die behandeld zou worden onder de andere sleutelcompetenties, is bijzonder weinig terug te vinden. Koepels en scholen kunnen dat inderdaad ook zelf doen, maar de overheid zou een minimum moeten opleggen, meent de spreker.

1.2. Jan Laeremans

Jan Laeremans zegt dat de grote versobering van de eindtermen voor de eerste graad volgens het Vlaams Belang niet nodig was, ook niet na de vernietiging van de andere eindtermen door het Grondwettelijk Hof. Afstemming en harmonisering hadden volstaan. De versobering is er gekomen nadat Katholiek Onderwijs Vlaanderen, na opmerkingen van de onderwijsinspectie bij haar leerplannen, ermee gedreigd had een eigen set alternatieve eindtermen op te stellen. Om een tweespalt in het onderwijs te vermijden, heeft de minister een akkoord onderhandeld en een conceptnota opgesteld. Het feit blijft dat Katholiek Onderwijs Vlaanderen drie jaar lang met de huidige eindtermen voor de eerste graad gewerkt heeft, zonder veel problemen. Gewapend met het arrest van het Grondwettelijk Hof over de tweede en derde graad, heeft het dan de bazooka bovengehaald. Dat had vermeden kunnen worden als de decreetgever bij het opstellen van de eindtermen voor de tweede en derde graad beter geluisterd had naar de bezorgdheden van onder meer de directeurs.

Het aantal eindtermen daalt in de A-stroom van 180 naar 114 en in de B-stroom van 152 naar 85. Er is vooral gesnoeid in sleutelcompetentie 1 'Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en gezondheid' en 7 'Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven'. Het curriculum van de eerste graad zat behoorlijk vol, dus is versobering zinvol om in de klaspraktijk voldoende ruimte te hebben voor remediëring, differentiatie en koepelingen of schooleigen uitbreidingsdoelen. Het Vlaams Belang is ook tevreden over de werkwijze. Een overkoepelende commissie die het overzicht behield, ontbrak vorige keer. Voorts zijn er heel wat attitudevereisten geschrapt, die horen meer thuis in leerplannen en schoolwerkplannen.

Ook kwalitatief wegen de nieuwe eindtermen lichter dan de huidige, meent de spreker. Naast de schrappingen zijn er ook doelen abstracter en vager geformuleerd met minder kenniselementen, vooral feiten- en conceptuele maar ook procedurele kennis. Terecht wordt de nadruk gelegd op de sleutelcompetenties Nederlands en wiskunde. Bij andere sleutelcompetenties, waar versobering zeker nodig was, is de

hakbijl iets te kwistig gehanteerd. Daardoor ligt de lat globaal genomen toch iets lager. Hij illustreert dat met voorbeelden uit vier sleutelcompetenties.

Uit sleutelcompetentie 1 'Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk, emotioneel bewustzijn en gezondheid' is de eindterm geschrapt die stelt dat leerlingen de nadelige effecten van verslavende middelen en handelingen op zichzelf en hun directe omgeving moeten kunnen duiden. Doelen over fysieke en mentale weerbaarheid bij grensoverschrijdend gedrag stonden in de vernietigde eindtermen voor de tweede graad, maar waren hier beter toegevoegd.

Voor sleutelcompetentie 2 'Competenties in het Nederlands' is alles min of meer hetzelfde gebleven. In de huidige doelen staat dat leerlingen inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem gebruiken ter ondersteuning van hun communicatieve handeling en kenmerken, en mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands gebruiken als communicatiemiddel in functie van een doelgerichte communicatie. Erik Moonen, taaldocent aan de UHasselt, zegt dat in de 114 minimumdoelen voor de A-stroom de term Standaardnederlands welgeteld acht keer voorkomt. Maar een keer maakt de tekst er geen reserve bij, als het erom gaat welk taalsysteem de leerlingen analyseren, maar voor de rest mag Standaardnederlands met een korrel zout genomen worden. De lees- en luisterteksten waaruit leerlingen onderwerp, hoofdgedachte en hoofdpunten moeten kunnen halen, zijn voornamelijk, of afhankelijk van de context, Standaardnederlands. Als leerlingen schriftelijke of mondelinge teksten produceren, doen ze dat niet in, maar met aandacht voor Standaardnederlands, aldus nog Erik Moonen. Volgens het Vlaams Belang had dat beter gekund.

De huidige burgerschapscompetenties focussen verkeerdelijk op omgang met diversiteit, strijd tegen discriminatie en andere doelen in het kader van de multiculturaliteit, stelt Jan Laeremans. Dat er een aantal doelen geschrapt zijn die op linksliberale leest geschoeid zijn, alsook klimaatgerelateerde doelen, vindt het Vlaams Belang een goede zaak. Anderzijds is het jammer dat de oorspronkelijke eindtermen over democratie zijn gereduceerd tot de nieuwe eindterm 07.01: de leerlingen lichten de betekenis, principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe. Zo is alle aan de vroegere eindterm 07.15 verbonden feitenkennis en conceptuele kennis over vertegenwoordiging, deelname aan macht en democratische besluitvorming weggefallen. Dat kan gelezen worden alsof leerlingen niet meer alle bestuursniveaus van het land moeten kennen. En dat ze evenmin kennis moeten hebben van de principes van verkiezingen, van de democratische besluitvorming en van bestuur. Als dat klopt, zou het Vlaams Belang dat als een gemis ervaren, want het is belangrijk dat jongeren in de eerste graad principes van politiek, democratie en de rechtsstaat leren kennen.

Bij sleutelcompetentie 8 'Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn' zijn van de huidige kenniselementen alleen nog de zeven tijdperiodes, de structuurbegrippen van het historisch referentiekader en het onderscheid tussen verleden en geschiedenis overgebleven. De andere voorgeschreven rijke kenniselementen, bijvoorbeeld het onderscheid tussen een nomadische en een sedentaire samenleving, het verschil tussen polytheïsme en monotheïsme, de notie van een stadstaat enzovoort zijn weggefallen. Dat kan misschien wel in de aanvulling aan bod komen, stipt de spreker aan.

Een ander voorbeeld is de versobering van de eindtermen over bronnenkritiek. In de huidige eindterm staat dat leerlingen de context, betrouwbaarheid, representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen evalueren in het licht van een historische vraag. Dat is vervangen door: leerlingen analyseren kritisch verschillende soorten historische bronnen in functie van een historische vraag. Analyseren staat op een lager niveau dan evalueren en er wordt nergens gezegd over welk type analyse van de bronnenkritiek het moet gaan. Kortom, de lat is dus soms wel lager gelegd.

Doelen moeten valide zijn, maar als ze vager worden, zijn ze moeilijker evalueerbaar bij de Vlaamse toetsen of door de inspectie. Het Vlaams Belang heeft indertijd tegen het kaderdecreet gestemd omdat de zestien sleutelcompetenties het curriculum te zwaar maken en het risico inhouden op vermaatschappelijking. Nu komt er meer nadruk op Nederlands en wiskunde en blijven bepaalde sleutelcompetenties leeg. Is het niet nodig het kaderdecreet aan te passen, zeker voor de competenties basisonderwijs? Al bij al bevat het voorstel van decreet goede aspecten, maar het Vlaams Belang zal zich bij de stemming toch onthouden.

1.3. Hannelore Goeman

Hannelore Goeman stelt dat de eindtermen er gekomen zijn na een brokkenparcours. Na een poging de lat hoog te leggen, floot het Grondwettelijk Hof de minister terug met als resultaat eindtermen die nooit eerder zo leeg waren. De eindtermen van de eerste graad zijn niet vernietigd, toch worden ze vandaag, pas vijf jaar nadat ze ingesteld zijn, herwerkt volgens de principes van de eindtermen voor de tweede en derde graad. Katholiek Onderwijs Vlaanderen achtte het moment gekomen om ook de rest van de eindtermen uit te kleden. De minister had dat zo beloofd en het parlement voert het nu uit.

Voor Vooruit moeten minimumdoelen transparant, hanteerbaar, evalueerbaar en controleerbaar zijn en natuurlijk ook voldoende ruimte laten voor het pedagogische project. De nieuwe einddoelen betekenen geen versobering, maar een vervaging. Wat zorgwekkend is, want het zijn immers minima. Ook verschillende experts vinden de ambitie niet hoog genoeg, wegens die vaagheid. Dat bemoeilijkt ook het opstellen van goede centrale toetsen, die meten wat de decreetgever nastreeft.

Ook Vooruit vond de eindtermen voor de tweede en derde graad heel gedetailleerd in hun eerste versie, waardoor er op verdieping werd ingeboet, maar de slinger is te ver doorgeslagen. Het is een publiek geheim dat de minimumdoelen niet het product zijn van de indieners, maar van de koepels en dan vooral van één koepel. De overkoepelende commissie van netten en koepels maakt van hen rechter en partij, want AHOVOKS zat er vooral bij om verslag te nemen.

Experts van de valideringscommissie zijn teleurgesteld over die werkwijze. Luc De Man zei letterlijk: "De minimumdoelen eerste graad kunnen vaag gelezen worden, maar ook ambitieus. De vraag is wat de scholen zullen doen." De minimumdoelen laten een zee van ruimte aan de koepels. Luc De Man stelt terecht dat de leerplannen het ambitieniveau zullen bepalen, dus niet het parlement, maar de koepels. Als de onderwijsverstrekkers zich beperken tot de minimumdoelen, zal het ambitieniveau minimaal zijn. Dat is een pijnlijke vaststelling voor de minister die het woord ambitieus zeventien keer in zijn beleidsnota schreef.

De kwestie is hoe de overheid zo kan zorgen voor ambitieus onderwijs. De centrale toetsen zullen geen minimaal ambitieniveau kunnen meten en de onderwijsinspectie moet alleen nagaan of de minimumdoelen in de leerplannen staan. Er wordt vaak verwezen naar de toelichting, waar heel wat zoalsconstructies die voorheen deel uitmaakten van de eindtermen, verdwenen zijn, zeggegd om de leesbaarheid te bevorderen. Peter Druyts stelde tijdens de gedachtewisseling dat de onderwijsverstrekkers zich ertoe geëngageerd hebben de inhoud van de toelichting zoveel mogelijk te laten meetellen bij de implementatie. Luc De Man zegt dat de toelichting duidelijk maakt hoe het doel kan worden aangepakt of kan worden gelezen, maar eigenlijk geen inhoud toevoegt. De vraag is trouwens of die toelichting wel gelezen zal worden. Op de website www.onderwijsdoelen.be werden de nieuwe minimumdoelen voor de eerste graad en het zevende jaar al gepubliceerd onder voorbehoud van goedkeuring door het Vlaams Parlement, maar zonder de toelichting. Scholen zijn er dus al mee aan de slag, zonder de inhoud van de toelichting te kennen.

Het gevolg van deze minimumdoelen is dat de verschillen tussen koepels en netten groter zullen worden, stelt de spreker. Luc De Man vindt de vraag of de gelijkwaardigheid van diploma's en gelijke kansen eronder zullen leiden, een terechte zorg. Voor hem zal de toekomst dat uitwijzen, maar het parlement heeft net de taak de toekomst vorm te geven, benadrukt Hannelore Goeman.

Zoals ook Sensoa aanklaagt, is er in de minimumdoelen over seksuele en relationele vorming heel wat geschrapt. Eigenlijk staat er nu alleen dat leerlingen gezondheidsvaardigheden ontwikkelen in functie van hun fysieke en mentale welzijn binnen verschillende thema's en dat de leerlingen respectvol en constructief met anderen in interactie gaan, rekening houdend met elkaars grenzen. Elke verwijzing naar seks, relaties, vruchtbaarheid, anticonceptie, preventie van soa's, toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, zelfrespect enzovoort is verdwenen. So wieso voelen heel wat leerkrachten zich weinig comfortabel bij seksuele en relationele vorming. Door het zo vaag te houden, kunnen ze zelf beslissen om er al dan niet aandacht aan te besteden. Zowel in het Vlaams actieplan seksueel geweld als in de bijzondere commissie Seksueel Misbruik als in de expertcommissie Abortus blijkt preventie het speerpunt. In het leerplan 2024-2025 van Katholiek Onderwijs Vlaanderen staat bij de 'wenk' over gezondheidsvaardigheden in functie van fysieke en mentaal welzijn: "Bij het werken rond fysiek en mentaal welzijn, kan je onder meer werken aan volgende subthema's: seksuele ontwikkeling, bijvoorbeeld anticonceptie." Dus niet alleen is seksuele ontwikkeling optioneel, anticonceptie is daar maar één voorbeeld van.

Luc De Man stelde dat in de minimumdoelen over sociale ontwikkeling, socialisatie en persoonlijke ontwikkeling keuzes gemaakt zijn en dat een en ander niet meer afdwingbaar is. Ook attitudes vallen weg. Hij adviseert om dat bij een volgende herziening opnieuw op te nemen. Hannelore Goeman acht seksuele en relationele opvoeding van 12-14-jarigen te belangrijk om die afhankelijk te maken van de goodwill en expertise van de school of de leerkrachten. Hoewel ze zich voorts onthoudt van ingrepen in de inhoud bepaald door onderwijsexperts, heeft ze twee amendementen ingediend om de inhoud van de oude eindtermen terug in te voegen. Tot slot vraagt ze de scholen meer en voldoende tijd te geven om de nieuwe eindtermen te hanteren.

2. Antwoorden van Koen Daniëls

Koen Daniëls herinnert de commissie aan het grote onderwijsfestival 'van leRensbelang' in 2016, met de vraag wat geleerd moet worden op school. Het antwoord was: alles. Voor leerkrachten betekent alles al gauw dat het niets wordt. Hij heeft begrip voor de vragen om inhoud toe te voegen, maar focus en keuzes zijn belangrijk. Dat is een bewuste keuze.

Attitudes horen volgens het Grondwettelijk Hof niet thuis in de minimumdoelen, wegens onderdeel van de pedagogische vrijheid. Daarbij komt nog dat attitudes nauwelijks evalueerbaar zijn. Voorts wijst hij erop dat het hier alleen om de eerste graad gaat, dus verre van een volledige onderwijs carrière. De valideringscommissie is kritisch maar heeft wel alle eindtermen als transparant en valideerbaar goedgekeurd, soms na een bijstelling van een eerste versie. Er wordt ook rekening gehouden met de Vlaamse toetsen.

De minimumdoelen voor de tweede en derde graad staan integraal op de website, dus mét de toelichting. Voorlopig staan er voor de eerste graad inderdaad alleen de minimumdoelen zelf op, maar na goedkeuring door het parlement zal elk doel met bijbehorende toelichting worden vermeld.

Heel wat leerkrachten geven aan dat het huidige pakket van het eerste jaar voor sommige leerlingen zwaar is. De focus op Nederlands, wiskunde, wetenschappen

en moderne talen geeft de scholen nu terug wat ruimte voor remediëring en eigen accenten. De eindtermen van 2019 waren te veel eenheidsworst.

De toelichting bij minimumdoel 01.02 raadt leerkrachten aan seksuele gezondheid en ontwikkeling in de puberteit te behandelen. Bij minimumdoel 05.01 staat in de toelichting dat leerlingen respect tonen voor relationele en seksuele integriteit. Dat zijn dus specificaties van de minimumdoelen waar de leerkrachten wel degelijk moeten aan voldoen. Het kan dus niet dat het niet aan bod komt, merkt de spreker op. Levensreddend handelen krijgt ook de nodige aandacht. In de toelichting wordt aangeraden om levensreddende technieken in alle graden van het secundair onderwijs te behandelen. In de toelichting wordt ook verwezen naar de basisregels voor lichaams-, mond- en handhygiëne, alsook verslavingen aan middelen en handelingen.

Het tweede amendement van Vooruit vraagt om toe te voegen: met aandacht voor bestemming, vrijwilligheid en gelijkwaardigheid. Dat staat in andere bewoordingen wel degelijk in de huidige formulering, namelijk dat leerlingen respectvol en constructief met de andere in interactie gaan, rekening houdend met elkaars grenzen.

In de minimumdoelen Nederlands staat wel degelijk dat leerlingen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bepalen bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Bij tekstenmerken voor receptie wordt dan weer verwezen naar de herkenbare structuur, samenhang, Standaardnederlands, frequente en minder frequente woorden, eenvoudig taalgebruik, concrete inhoud, lage tot gemiddelde informatiedichtheid, tekstsoorten, duidelijke lay-out enzovoort. De leerlingen spreken en schrijven doelgericht is de minimumvereiste bij reproductie, opnieuw in verzorgd taalgebruik met aandacht voor het Standaardnederlands.

Wat democratie en rechtstaat betreft, lichten de leerlingen de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtstaat en verantwoordelijkheden toe. In de voetnoot staat dat er rekening wordt gehouden met de ontwikkeling van de leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt. De staatsstructuur komt terug in de tweede en de derde graad. Voor de spreker is het goed dat er eerst uitgelegd wordt wat een rechtstaat en een democratie is, alvorens de ingewikkelde structuur uit de doeken te doen. In het basisonderwijs worden trouwens de federale staat, de gemeenschappen en gewesten, persoonsgebonden en grondgebonden materie ook al uitgelegd. Dat analyseren een lager niveau is dan evalueren, klopt niet. Dat was wel het geval bij de taxonomie van Bloom die een rangorde in de werkwoorden aanbracht.

3. Reacties van de leden en bijkomende antwoorden

Hannelore Goeman is niet gerustgesteld dat de vermelding in de toelichting voldoende garantie biedt dat het aan bod komt. Door die vaagheid zal veel afhangen van de leerplannen, dus van de koepels, en niet van het ambitieniveau opgelegd door het parlement. De eindtermen over relationele en seksuele opvoeding zijn zo vaag dat het niet zeker is dat 12-14-jarigen les krijgen over anticonceptie of soa's. Nochtans worden ze op die leeftijd seksueel actief, komen in contact met sextortion, onlinepredators enzovoort. Dat vindt ook Sensoa. De spreker hoopt dat de parlementsleden haar amendementen goedkeuren die eigenlijk gewoon hernemen wat er in de huidige eindtermen staat, maar die de zekerheid bieden dat alle kinderen in alle scholen dit meekrijgen. Scholen kunnen dan nog altijd bekijken hoe en in welk vak er aandacht besteed wordt aan anticonceptie, de preventie van soa's en het aangeven van grenzen. Ze hoopt dat de meerderheid wil afwijken van haar voornemen niet aan de minimumdoelen te morrelen en geen amendementen van de oppositie goed te keuren. Zo niet, ziet ze zich genooddaakt, toch in eerste instantie, om uit boosheid het voorstel van decreet niet goed te keuren.

Johan Danen beseft dat het onderwijs niet alles kan doen. Dat is net waarom er minimumdoelen opgelegd worden. Dat betekent niet dat die zo weinig mogelijk moeten opleggen. De valideringscommissie heeft inderdaad alles gevalideerd, maar doet geen uitspraken over de inhoud.

Groen begrijpt niet waarom alles over relationele en seksuele vorming maar ook over burgerschapscompetenties geschrapt is. De tijden zijn veranderd en het is absoluut nodig dat elk kind dit meekrijgt, dus moet het via het onderwijs gebeuren en niet afhankelijk zijn van de leerkracht of de school. In de eerste graad moet daarvoor minstens een basis worden gelegd. Dat is de reden waarom Groen het amendement van Vooruit steunt.

Dat de minimumdoelen in een voorstel van decreet gegoten zijn, maakt dat allereerste adviesorganen zoals het Kinderrechtencommissariaat en de Vlor zich er niet over hebben uitgesproken. Hij betreurt dat.

Tot slot uit Johan Danen zijn tevredenheid over de invulling van het zevende jaar, maar vraagt hij om tijdig te evalueren of het doel om jonge mensen beter voor te bereiden op het hoger onderwijs gehaald wordt.

Hannelore Goeman merkt dat de minimumdoelen van het zevende jaar veel concreter zijn. Luc De Man zegt dat het best een pittig jaar zal zijn voor veel leerlingen en waarschuwt voor minder instroom in het kleuteronderwijs. Ze vraagt een aantrekkelijke graduaatsopleiding tot onderwijsassistent, alsook te evalueren wat de praktische weerslag is van het nieuwe zevende jaar.

Koen Daniëls wijst erop dat alle thema's en onderwerpen die de oppositie wil toevoegen al in het voorstel van decreet staan. Alleen wil de oppositie dat er nog meer doelen zijn voor financiële geletterdheid, diversiteit, klimaat en duurzaamheid, de rechtstaat en de staatsindeling, Nederlands, seksuele vorming, soa's, historisch bewustzijn enzovoort. Het onderwijsveld maakt evenwel duidelijk dat dat te veel is. De thema's zitten erin en het is aan de koepels en de leerkrachten om ze uit te werken. Daarbij komt dat een parlement op basis van de Grondwet geen lestabelen mag opstellen. Hij herhaalt voorts dat het niet alle doelen zijn van een volledige leerplichtloopbaan, maar slechts die van de eerste graad. Daarvoor komt het basisonderwijs, nadien nog twee secundaire graden. Als de indeling in gewesten en gemeenschappen al aan bod komt in het lager onderwijs, moet dat hier niet meer herhaald worden. In de hogere graden wordt dat onderwerp meer uitgediept.

De Onderwijsspiegel zal uitwijzen hoe de minimumdoelen vertaald worden in de klaspraktijk. Als omgaan met anderen niet aan bod komt in de klas, is het minimumdoel over relationele vorming niet gerealiseerd, wat de school in problemen zal brengen.

Voor het zevende jaar gelden de minimumdoelen van de tweede en de derde graad die nodig zijn om in het hoger onderwijs te slagen. Nu is de instroom in het kleuteronderwijs zo zwak dat de kwaliteit van het kleuteronderwijs in het gedrang komt. Het zevende jaar moet dus voldoende pittig zijn om leerlingen voor te bereiden op onder meer de bachelor Kleuteronderwijs. Op de onderwijsassistenten wil hij vandaag niet ingaan.

4. Amendementen

Koen Daniëls dankt de Raad van State om tijdens het paasreces advies te geven over het voorstel van decreet. Dat advies heeft geleid tot drie technische amendementen.

Amendement nr. 1 vervangt in artikel 3 de term eindtermen door minimumdoelen.

Amendement nr. 2 schrapt in artikel 13 over de inwerkingtreding “met uitzondering van artikel 12”.

Amendement nr. 3 vervangt in het opschrift van bijlage 1 “eindtermen” door “minimumdoelen”.

III. Stemming

1. Artikelsgewijze stemming

Artikel 1 en 2

Artikel 1 en 2 worden aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Artikel 3

Amendement nr. 1 wordt eenparig aangenomen met 14 stemmen.

Het geamendeerde artikel 3 wordt aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Artikel 4 tot en met 12

Artikel 4 tot en met 12 worden aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Artikel 13

Amendement nr. 2 wordt eenparig aangenomen met 14 stemmen.

Het geamendeerde artikel 13 wordt aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Bijlage 1

Amendement nr. 3 wordt eenparig aangenomen met 14 stemmen.

Amendement nr. 4 wordt verworpen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Amendement nr. 5 wordt verworpen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Bijlage 2 en 3

Bijlage 2 en 3 worden aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

2. Stemming over het geheel

Het voorstel van decreet over de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs en het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs en diverse andere verwante maatregelen, wordt aangenomen met 9 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Johan DANEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
soa	seksueel overdraagbare aandoening
UHasselt	Universiteit Hasselt
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

Hoofdstuk 1. Inleidende bepaling

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Hoofdstuk 2. Onderwijsdoelen voor de eerste graad secundair onderwijs en het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs

Art. 2. Voor de toepassing van dit decreet wordt verstaan onder:

- 1° eindtermen: de onderwijsdoelen, vermeld in artikel 139, §1, eerste lid, van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010;
- 2° onderwijsdoelen: een gemeenschappelijk begrip voor eindtermen, eindtermen basisgeletterdheid, uitbreidingsdoelen Nederlands en specifieke eindtermen;
- 3° zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs: het derde leerjaar van de derde graad, vermeld in artikel 139, §3, eerste lid, 5°, van dezelfde codex.

Art. 3. Dit decreet bevat de volgende onderwijsdoelen:

- 1° de eindtermen, eindtermen basisgeletterdheid en uitbreidingsdoelen Nederlands voor de eerste graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs;
- 2° de eindtermen en specifieke eindtermen voor het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs van het voltijds gewoon secundair onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs.

De eindtermen, eindtermen basisgeletterdheid en uitbreidingsdoelen Nederlands zijn geformuleerd op basis van de zestien sleutelcompetenties, vermeld in artikel 139, §2, van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010. De specifieke eindtermen zijn ontwikkeld uit de kenmerkende onderdelen van een bepaald wetenschapsdomein.

Naast de doelzin maken de volgende elementen, opgenomen in de bijlagen die bij dit decreet zijn gevoegd, telkens integraal deel uit van de eindterm, de eindterm basisgeletterdheid, het uitbreidingsdoel Nederlands of de specifieke eindterm waarbij ze zijn vermeld:

- 1° onderliggende (kennis)elementen: een aanvulling of precisering van (kennis)elementen die niet uit de doelzin blijken, maar wel van belang zijn om de doelzin te realiseren;
- 2° tekstkenmerken: vereisten waaraan de gekozen en aangeboden teksten in de doeltaal moeten voldoen;
- 3° minimumvereisten: vereisten waaraan de geproduceerde teksten van leerlingen moeten voldoen;
- 4° voetnoot: verduidelijking met betrekking tot de ontwikkeling van leerlingen, de context of het toepassingsgebied.

Art. 4. Bij de implementatie van de onderwijsdoelen voor de eerste graad A-stroom, respectievelijk B-stroom worden de volgende bepalingen nageleefd:

- 1° onderwijsdoelen worden bereikt op populatieniveau, met uitzondering van:
 - a) eindtermen basisgeletterdheid, die worden bereikt op het niveau van een individuele leerling en worden aangeduid met de code "BG";
 - b) uitbreidingsdoelen Nederlands, die worden bereikt op het niveau van een bepaalde leerlingengroep en worden aangeduid met de code "UD";
- 2° onderwijsdoelen worden door de leerling zelfstandig gerealiseerd, tenzij dat expliciet anders is vermeld;
- 3° onderwijsdoelen worden in samenhang gerealiseerd, binnen en over sleutelcompetenties heen.

De onderwijsdoelen voor de eerste graad A-stroom, respectievelijk B-stroom zijn opgenomen in bijlage 1, die bij dit decreet is gevoegd.

Art. 5. Bij de implementatie van de onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs worden de volgende bepalingen nageleefd:

- 1° onderwijsdoelen worden bereikt op populatieniveau;
- 2° onderwijsdoelen worden door de leerling zelfstandig gerealiseerd, tenzij dat expliciet anders is vermeld;
- 3° onderwijsdoelen worden in samenhang gerealiseerd, binnen en over sleutelcompetenties en wetenschapsdomeinen heen.

De onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs zijn opgenomen in bijlage 2, die bij dit decreet is gevoegd.

Aanvullend op de onderwijsdoelen, vermeld in het tweede lid, selecteert de school in functie van de doelgroep en de doorstroom naar hoger onderwijs ook minstens één onderwijsdoel uit de lijst met onderwijsdoelen, opgenomen in bijlage 3, die bij dit decreet is gevoegd.

Art. 6. De onderwijsdoelen voor de eerste graad treden per school in werking op 1 september 2024. Het schoolbestuur kan ervoor kiezen om die onderwijsdoelen progressief, leerjaar per leerjaar, of gelijktijdig voor alle leerjaren in te voeren.

De onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs treden in werking op 1 september 2025.

Hoofdstuk 3. Wijzigingen van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010

Art. 7. In artikel 145 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, vervangen bij het decreet van 26 januari 2018, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in het vierde lid worden tussen het woord "graad" en het woord "in" de woorden "van richtingen met doorstroom- en dubbele finaliteit" ingevoegd;
- 2° er wordt een vijfde lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

"Er worden ook specifieke eindtermen vastgelegd voor het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs, vermeld in artikel 139, §3, eerste lid, 5°."

Art. 8. Aan artikel 147/1, §1, van dezelfde codex, ingevoegd bij het decreet van 26 januari 2018, wordt een derde lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

"Als de aanbieder van een duale opleiding een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of een centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen is, zijn de volgende eindtermen, vermeld in het decreet van 14 juli 2023 over de onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, niet van toepassing:

- 1° de eindtermen 1.03, 1.04, 1.05, 1.06 en 1.07 van de basisvorming van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit en van de tweede graad dubbele finaliteit binnen de sleutelcompetentie "competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op het vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid";
- 2° de eindtermen 1.03, 1.04, 1.05, 1.06 en 1.07 van de basisvorming van de derde graad arbeidsmarktfinaliteit en van de derde graad dubbele finaliteit binnen de sleutelcompetentie "competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op het vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid"."

Art. 9. In artikel 147/3, §2, van dezelfde codex, ingevoegd bij het decreet van 26 januari 2018 en gewijzigd bij het decreet van 14 juli 2023, wordt het tweede lid vervangen door wat volgt:

“In afwijking van paragraaf 1, derde lid, mag in het schooljaar 2024-2025 een schoolbestuur in de eerste graad secundair onderwijs leerplannen toepassen die aansluiten bij de onderwijsdoelen van het decreet van [...], zonder dat die leerplannen door de Vlaamse Regering zijn goedgekeurd.”.

Art. 10. In artikel 357/7, §2, tweede lid, 5°, van dezelfde codex, gewijzigd bij het decreet van 9 juli 2021, wordt punt 2° opgeheven.

Hoofdstuk 4. Wijziging van het decreet van 9 maart 2018 betreffende het deeltijds kunstonderwijs

Art. 11. In artikel 5, derde lid, van het decreet van 9 maart 2018 betreffende het deeltijds kunstonderwijs, gewijzigd bij de decreten van 9 juli 2021 en 8 juli 2022, wordt de zinsnede “de specifieke eindtermen van het wetenschapsdomein kunst en cultuur, vermeld in bijlage 7 van het decreet van 12 februari 2021 betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs en diverse andere verwante maatregelen” vervangen door de zinsnede “de specifieke eindtermen van de onderdelen artistieke expressie en kunstbeschouwing van het wetenschapsdomein kunst en cultuur, vermeld in bijlage 3 bij het decreet van 14 juli 2023 over de onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs”.

Hoofdstuk 5. Wijziging van het decreet van 14 december 2018 betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs

Art. 12. Aan artikel 5 van het decreet van 14 december 2018 betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs wordt een tweede lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

“De onderwijsdoelen houden op uitwerking te hebben:

- 1° in het eerste leerjaar A en het eerste leerjaar B: op 1 september 2024;
- 2° in het tweede leerjaar A en het tweede leerjaar B: op 1 september 2025.”.

Hoofdstuk 6. Inwerkingtredingsbepaling

Art. 13. Dit decreet treedt in werking op 1 september 2024.

BIJLAGEN
bij het voorstel van decreet

- Bijlage 1: Onderwijsdoelen voor de eerste graad A- en B-stroom
- Bijlage 2: Onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar dat gericht is op het hoger onderwijs
- Bijlage 3: Onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar dat gericht is op het hoger onderwijs waaruit de school minstens één onderwijsdoel kiest in functie van de doelgroep en de doorstroom

Bijlage 1 – Onderwijsdoelen voor de eerste graad A- en B-stroom

De onderstaande teksten zijn in hun globaliteit de eindtermen (basisgeletterdheid) en uitbreidingsdoelen Nederlands die conform de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, letterlijk worden opgenomen in de leerplannen.

A-stroom		B-stroom	
Sleutelcompetentie 1: Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en gezondheid			
01.0 1	De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen toe in een gesimuleerde leeromgeving.	01.0 1	De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen toe in een gesimuleerde leeromgeving.
01.0 2	De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn binnen verschillende thema's.	01.0 2	De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn binnen verschillende thema's.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
01.0 3	De leerlingen voeren conform de beweegrichtlijnen in verschillende bewegingsomgevingen activiteiten uit in verschillende individuele, interactieve en ritmisch expressieve bewegingsdomeinen.	01.0 3	De leerlingen voeren conform de beweegrichtlijnen in verschillende bewegingsomgevingen activiteiten uit in verschillende individuele, interactieve en ritmisch expressieve bewegingsdomeinen.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals bewegingsomgevingen en bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals bewegingsomgevingen en bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.
01.0 4	De leerlingen ontwikkelen lenigheid, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht, rekening houdend met de evolutie van hun fysieke capaciteiten.	01.0 4	De leerlingen ontwikkelen lenigheid, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht, rekening houdend met de evolutie van hun fysieke capaciteiten.
01.0 5	De leerlingen voeren motorische basisvaardigheden uit, rekening houdend met ergonomische principes en de evolutie van hun fysieke capaciteiten.	01.0 5	De leerlingen voeren motorische basisvaardigheden uit, rekening houdend met ergonomische principes en de evolutie van hun fysieke capaciteiten.
01.0 6	De leerlingen passen tactieken en principes toe met respect voor de afgesproken regels en rollen in sport en spel.	01.0 6	De leerlingen passen tactieken en principes toe met respect voor de afgesproken regels en rollen in sport en spel.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.

01.0 7	De leerlingen hanteren in verschillende rollen in sport en spel principes van verantwoord en veilig gedrag <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.	01.0 7	De leerlingen hanteren in verschillende rollen in sport en spel principes van verantwoord en veilig gedrag <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands			
02.0 1	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang - Grote samenhang - Voornamelijk Standaardnederlands - Frequentie en minder frequente woorden - Eenvoudig figuurlijk taalgebruik - Concrete inhoud - Lage tot gemiddelde informatiedichtheid - Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Normaal spreektempo	02.0 1	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare, expliciet aangegeven structuur - Grote samenhang - Voornamelijk Standaardnederlands - Voornamelijk frequente woorden - Heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik - Concrete en herkenbare inhoud - Lage informatiedichtheid - Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Laag tot normaal spreektempo
02.0 2	De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.	02.0 2	De leerlingen beoordelen doelgericht aangereikte informatie op betrouwbaarheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
02.0 3	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie	02.0 3	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie

02.0 4	De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor de geproduceerde tekst: - Inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep		
02.0 5	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige, herkenbare tekststructuur - Redelijk herkenbare samenhang - Gepast taalgebruik - Gepast register - Concrete inhoud - Grote variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Gepaste lay-out - Verzorgd taalgebruik met aandacht voor standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid Bijkomend voor mondelinge productie: - Verzorgd taalgebruik met aandacht voor standaardnederlands, uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid - Gepaste lichaamstaal Met behulp van ondersteunende middelen	02.0 4	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties. Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige tekststructuur - Redelijk herkenbare samenhang - Gepast register - Concrete inhoud - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Gepaste lay-out - Taalgebruik met aandacht voor standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid en correctheid Bijkomend voor mondelinge productie: - Taalgebruik met aandacht voor standaardnederlands, uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid en correctheid - Gepaste lichaamstaal Met behulp van ondersteunende middelen

02.1 1	- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang - Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd; imperatief - Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord, tussenwerpsel - Zinsdelen: onderwerp, gezegde (doen- en zijn-relatie), persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling - Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen - Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk - Beeldspraak en vergelijking - Spelling van woorden met vast en veranderlijk woordbeeld - Hoofdletters - Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens - Congruentie - Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen:	02.1 0	- Samenstellingen en afleidingen: meervoud/enkelvoud, verkleinwoord - Werkwoorden: stam, uitgang - Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, werkwoord, lidwoord - Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm - Zinssoorten: mededelende/vragende/uitroepende zinnen - Betekenisrelaties: letterlijk/figuurlijk - Heel eenvoudige beeldspraak en vergelijking - Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden - Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker - Hoofdletters - Interpunctietekens: punt, vraagteken, uitroepetekens - Congruentie - Werkwoordstijden om verleden, heden en toekomst uit te drukken De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen:
-------------------	--	-------------------	---

	- Tekstopbouwende elementen: titel, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen - Tekststructuur - Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswoorden - Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel - Effecten van non-verbale communicatie en van stereotypen - Beleefdheidsconventies en registers - Taalhandelingen	- Tekstopbouwende elementen: titel, afbeeldingen en eenvoudige lay-out - Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswoorden - Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, doel - Effecten van non-verbale gedrag - Meest elementaire, alledaagse beleefdheidsconventies - Registers - Taalhandelingen	
02.1 2	De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, tussen standaardtaal, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten en tussen talen.	02.1 1	De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, tussen standaardtaal en regionale taalvariëteiten en tussen talen.
02.1 3	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. Onderliggende (kennis)elementen: - Elementaire literaire en narratieve concepten: verhaallijn, personages, ruimte en tijd Tekstkenmerken: - Variatie aan genres: fictie en non-fictie <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	02.1 2	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. Tekstkenmerken: - Variatie aan genres <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands – Uitbreidingsdoelen			
UD02 .01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare structuur - Herkenbare samenhang - Standaardnederlands, soms andere taalvariëteiten - Frequentie en minder frequente woorden - Eenvoudig figuurlijk taalgebruik	UD02 .01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang - Grote samenhang - Voornamelijk Standaardnederlands - Frequentie en minder frequente woorden - Eenvoudig figuurlijk taalgebruik

	- Concrete inhoud - Lage tot gemiddelde informatiedichtheid - Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Normaal spreektempo		- Concrete inhoud - Lage tot gemiddelde informatiedichtheid - Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Normaal spreektempo	
UD02 .02	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.	UD02 .02	De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.	
UD02 .03	Tekstkenmerken voor receptie De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor de geproduceerde tekst: - Inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep	UD02 .03	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.	Tekstkenmerken voor receptie De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor de geproduceerde tekst: - Inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep
UD02 .04	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. Minimumvereisten voor productie: - Herkenbare tekstopbouw - Gepaste en herkenbare tekststructuur - Herkenbare samenhang - Frequentie en minder frequente woorden - Eenvoudig figuurlijk taalgebruik - Gepast register - Concrete inhoud - Grote variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie:	UD02 .04	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige, herkenbare tekststructuur - Redelijk herkenbare samenhang - Gepast taalgebruik - Gepast register - Concrete inhoud - Grote variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie:	

	- Tekstopbouwende elementen - Gepaste lay-out - Afhankelijk van de context Standaardnederlands met aandacht voor spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid Bijkomend voor mondelinge productie: - Gepaste lichaamstaal - Afhankelijk van de context Standaardnederlands met aandacht voor uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid	- Gepaste lay-out - Verzorgd taalgebruik met aandacht voor Standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid Bijkomend voor mondelinge productie: - Verzorgd taalgebruik met aandacht voor Standaardnederlands, uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid - Gepaste lichaamstaal	
UD02 .05	Met behulp van ondersteunende middelen De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	Met behulp van ondersteunende middelen De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	UD02 .06
UD02 .06	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. <i>Voetnoot:</i> Dit uitbreidingsdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere uitbreidingsdoelen binnen sleutelcompetentie 2. Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt. De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. <i>Voetnoot:</i> Dit uitbreidingsdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere uitbreidingsdoelen binnen sleutelcompetentie 2. Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt. De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	UD02 .07
UD02 .07	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	UD02 .08

	Voetnoot: Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.		Voetnoot: Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.
UD02.08	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: - Zinsdelen: werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde (doen- en zijn-relatie), voorzetselvoorwerp - Zinssoorten: enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikte en ondergeschikte zinnen)	UD02.09	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: - Klanken: lange en korte klinkers - Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel - Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstende tijd; imperatief - Woordsoorten: bijvoeglijk naamwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend), voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord, tussenwerpsel - Zinsdelen: gezegde (doen- en zijn-relatie), lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling - Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, bevelende zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen - Betekenisrelaties: synoniem, homoniem - Beeldspraak en vergelijking - Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld - Interpunctietekens: komma, dubbele punt, spatie, aanhalingstekenen - Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
UD02.09	De leerlingen analyseren het Standaardnederlands als taalsysteem. Onderliggende (kennis)elementen: - Angeleerde kenniselementen uit MD 02.10 en UD 02.08		

UD02 .10	De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.	UD02 .10	De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: - Tekstopbouwende elementen: benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen - Tekststructuur - Communicatiemodel: context - Effecten van non-verbale communicatie en van stereotypering - Beleefdheidsconventies - Taalhandelingen
UD02 .11	De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Onderliggende (kennis)elementen: - Nationale taalvariëteiten in het Nederlands	UD02 .11	De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, tussen standaardtaal, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten en tussen talen.
UD02 .12	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. Onderliggende (kennis)elementen: - Elementaire literaire en narratieve concepten: eenvoudige stilistische kenmerken, samenhang vorm – inhoud Tekstkenmerken: - Grote variatie aan genres <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.	UD02 .12	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. Onderliggende (kennis)elementen: - Elementaire literaire en narratieve concepten: verhaallijn, personages, ruimte en tijd Tekstkenmerken: - Variatie aan genres: fictie en non-fictie <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands – Basisgeletterdheid			

BG02 .01	De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.	BG02 .01	De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.
	Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare, expliciet aangegeven structuur - Grote samenhang - Voornamelijk Standaardnederlands - Voornamelijk frequente woorden - Heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik - Concrete en herkenbare inhoud - Lage informatiedichtheid - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Laag tot normaal spreektempo		Tekstkenmerken voor receptie: - Herkenbare, expliciet aangegeven structuur - Grote samenhang - Voornamelijk Standaardnederlands - Voornamelijk frequente woorden - Heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik - Concrete en herkenbare inhoud - Lage informatiedichtheid - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Laag tot normaal spreektempo
BG02 .02	De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.	BG02 .02	De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.
	Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige tekststructuur - Redelijk herkenbare samenhang - Frequentie woorden - Concrete inhoud - Variatie aan tekstsoorten - Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal mogen afwijken zolang ze het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan Met behulp van ondersteunende middelen		Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige tekststructuur - Redelijk herkenbare samenhang - Frequentie woorden - Concrete inhoud - Variatie aan tekstsoorten - Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal mogen afwijken zolang ze het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan Met behulp van ondersteunende middelen

BG02 .03	De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie	BG02 .03	De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie
Sleutelcompetentie 3: Competenties in andere talen			
BG02 .03 1	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Teksten in het Engels en in het Frans Tekstkenmerken voor receptie: - Eenvoudige, herkenbare tekststructuur - Grote samenhang - Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein - Concrete inhoud - Lage informatiedichtheid - Eenvoudige zinsbouw - Beperkte lengte - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Geen of weinig achtergrondruis - Normaal spreektempo met pauzes - Ondersteunende maar natuurlijke intonatie - Heldere uitspraak, duidelijke articulatie - Met visuele ondersteuning - Met ondersteuning van non-verbaal gedrag	03.0 1	De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Ten minste teksten in het Frans Tekstkenmerken voor receptie: - Zeer eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven tekststructuur - Zeer grote samenhang - Hoofdzakelijk transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve of professionele domein - Concrete, herkenbare inhoud - Zeer lage informatiedichtheid - Zeer eenvoudige zinsbouw - Zeer beperkte lengte - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie: - Duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: - Geen achtergrondruis - Normaal spreektempo met frequente pauzes - Ondersteunende maar natuurlijke intonatie - Heldere uitspraak, duidelijke articulatie - Met visuele ondersteuning

03.0 2	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Teksten in het Engels en in het Frans Tekstkenmerken voor receptie	03.0 2	- Met ondersteuning van non-verbaal gedrag de leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Ten minste teksten in het Frans Tekstkenmerken voor receptie
03.0 3	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. In het Engels en in het Frans Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige, gepaste tekststructuur - Hoogfrequente signaalwoorden: chronologisch verloop, opsomming, oorzaak en tegenstelling - Redelijk herkenbare samenhang - Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die volstaan om te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften - Concrete inhoud - Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang - Enkelvoudige zinnen - Gepast register - Beperkte lengte - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Duidelijke, gepaste lay-out - Beheersing van de spelling van de meeste frequente woorden uit het aangeleerde lexicaal repertoire, ondanks het voorkomen van fouten hiertegen; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang.	03.0 3	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld. Ten minste in het Frans Minimumvereisten voor productie: - Hoogfrequente signaalwoorden: chronologisch verloop, opsomming - Redelijk herkenbare samenhang - Beheersing van hoofdzakelijk geïsoleerde woorden, de meest frequente woorden, transparante woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten om te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften binnen een zeer beperkte waaier aan relevante thema's uit het persoonlijke, publieke, educatieve of professionele domein - Concrete inhoud - Beperkte beheersing van eenvoudige constructies en zinspatronen uit een aangeleerd repertoire - Gepast register - Zeer beperkte lengte - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Korte woorden en frasen uit het aangeleerde lexicaal repertoire zijn correct overgeschreven Bijkomend voor mondelinge productie:

	Bijkomend voor mondelinge productie: - Gepaste lichaamstaal - Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen - Vrij gemakkelijk gebruik van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen, ondanks duidelijke aarzelingen en valse start		- Gepaste lichaamstaal - Uitspraak van een zeer beperkt repertoire van aangeleerde woorden en frasen is met enige inspanning verstaanbaar - Met talrijke onderbrekingen om naar uitdrukkingen te zoeken, minder vertrouwde woorden uit te spreken en om de communicatie te herstellen Met behulp van ondersteunende middelen	
03.0 4	Met behulp van ondersteunende middelen De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. In het Engels en in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Bijkomend voor mondelinge en schriftelijke interactie: - Gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen Bijkomend voor mondelinge interactie: - De communicatie is afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel; met ondersteuning om het gesprek gaande te houden	03.0 4	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie. Ten minste in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Bijkomend voor mondelinge interactie: - Gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen - De communicatie is volledig afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel; met ondersteuning om het gesprek gaande te houden	
03.0 5	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. In het Engels en in het Frans	03.0 5	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. Ten minste in het Frans	

	Voetnoot: Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 3 Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		Voetnoot: Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 3 Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
03.0 6	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. In het Engels en in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Voetnoot: Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	03.0 6	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Ten minste in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Voetnoot: Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
03.0 7	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E]. - Uitspraak van klanken en klankencombinaties - Intonatie, ritme en woordklemtoon - Articulatie, relatie klank- en schriftbeeld - Zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F] - Congruentie: onderwerp-persoonsvorm, bijvoeglijk naamwoord- zelfstandig naamwoord [F], voltooid deelwoord met être [F] - Lidwoorden		

03.0 8	- Voornaamwoorden: persoonlijk als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp; plaats van het persoonlijk voornaamwoord; aanwijzend, bezittelijk, vragend - Frequentie hoofd- en rangtelwoorden - Bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F], plaats, trappen van vergelijking - Werkwoorden: indicatif [F], impératif [F], infinitif [F], conditionnel de politesse [F]; présent [F], passé récent [F], passé composé [F], imparfait [F], futur proche [F], infinitive [E], imperative [E]; present simple [E], present continuous [E], simple past [E], simple future [E]; regelmatige en frequente onregelmatige werkwoorden, les verbes pronominaux [F] - Frequentie voorzetsels - Frequentie nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden - Ontkennende/bevestigende zinnen; mededelende/vragende/bevelende/ uitroepende zinnen - Spelling van in te zetten woorden	03.0 7	De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin de doeltaal wordt gesproken.	Ten minste teksten in het Frans De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit. Ten minste teksten in het Frans <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
03.0 9	Teksten in het Engels en in het Frans De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit. Teksten in het Engels en in het Frans <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	03.0 8		
Sleutelcompetentie 4: Digitale competenties en mediawijsheid				

04.0 1	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren.	04.0 1	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren.
04.0 2	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te creëren.	04.0 2	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te creëren.
04.0 3	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te beheren aan de hand van een aangereikte structuur.	04.0 3	De leerlingen gebruiken doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te beheren aan de hand van een aangereikte structuur.
04.0 4	De leerlingen passen ethische, sociale en legale regels toe bij het gebruiken van digitale technologie.	04.0 4	De leerlingen passen ethische, sociale en legale regels toe bij het gebruiken van digitale technologie.
04.0 5	De leerlingen ontwerpen doelgericht een digitaal en niet-digitaal algoritme volgens de principes van computationeel denken en debuggen het.	04.0 5	De leerlingen ontwerpen doelgericht een digitaal en niet-digitaal algoritme volgens de principes van computationeel denken en debuggen het.
	Onderliggende (kennis)elementen: - Bouwstenen van digitale systemen - Principes van computationeel denken: decompositie, patroonherkenning, abstractie, algoritmen.		Onderliggende (kennis)elementen: - Bouwstenen van digitale systemen - Principes van computationeel denken: decompositie, patroonherkenning, abstractie, algoritmen.
Sleutelcompetentie 4: Digitale competenties en mediawijsheid – Basisgeletterdheid			
BG04 .01	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren.	BG04 .01	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren.
BG04 .02	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te creëren.	BG04 .02	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te creëren.
BG04 .03	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te beheren aan de hand van een aangereikte structuur.	BG04 .03	De leerling gebruikt doelgericht basisfunctionaliteiten van toepassingen om digitale inhouden te beheren aan de hand van een aangereikte structuur.
Sleutelcompetentie 5: Sociaal-relationale competenties			
05.0 1	De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.	05.0 1	De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie			
06.0 1	De leerlingen rekenen met natuurlijke, gehele en rationale getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - Uitbreiding van de natuurlijke getallen (symbool $\mathbb{N}$) naar de gehele getallen (symbool $\mathbb{Z}$) en van de gehele getallen naar de rationale getallen (symbool $\mathbb{Q}$) - Optelling, aftrekking, vermenigvuldiging, deling, machtsverheffing met gehele exponenten, procentberekening, met rekenregels, eigenschappen, en volgorde van bewerkingen en symbolen (+, -, ·, :, ⁿ , _n) - Tegengesteelde, omgekeerde en absolute waarde van een getal met symbolen (⁻¹ , , .) - Schatting grootteorde, afronding - Deling met rest bij natuurlijke getallen, grootste gemene deler, kleinste gemene veelvoud, priemgetal - Vierkantswortel bij natuurlijke getallen met symbool $\sqrt{}$	06.0 2	De leerlingen voeren met functioneel gebruik van ICT eenvoudige berekeningen uit met gehele getallen, decimale getallen, breuken, procenten en verhoudingen in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Verband tussen decimaal getal, breuk en procent - Tijdsverschil bij analoge tijd, tijdsverschil bij digitale tijd <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met betekenisvolle contexten van de eerste graad.
06.0 2	De leerlingen zetten rationale getallen om van de ene naar de andere voorstellingswijze: decimale vorm, breuk en procent.		
06.0 3	De leerlingen ordenen rationale getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - Getallenas - Symbolen =, ≠, <, >, ≤, ≥	06.0 1	De leerlingen ordenen gehele getallen, decimale getallen en eenvoudige breuken in betekenisvolle contexten. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met betekenisvolle contexten van de eerste graad.
		06.0 3	De leerlingen ronden zinvol af en schatten resultaten van bewerkingen in betekenisvolle contexten.

			Onderliggende (kennis)elementen: - Strategieën om handig te rekenen <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met betekenisvolle contexten van de eerste graad.		Onderliggende (kennis)elementen: - Meetkundige objecten: rechte, lijnstuk, soorten hoeken, soorten driehoeken, soorten vierhoeken, veelhoek, cirkel - Meetkundige relaties: evenwijdig, snijdend, loodrecht - Meting van hoekgrootte en lengte van een lijnstuk
06.0 4	De leerlingen analyseren meetkundige objecten met behulp van eigenschappen en meetkundige relaties in het vlak.	Onderliggende (kennis)elementen: - Eigenschappen van meetkundige objecten: ▪ Hoeken bij twee evenwijdige rechten en een snijlijn ▪ Hoekensom in driehoeken en vierhoeken ▪ Gelijkzijdige en gelijkbenige driehoeken ▪ Zijden, hoeken en diagonalen in vierhoeken - Meetkundige relaties: ▪ Evenwijdigheid, loodrechte stand, symmetrie met symbolen ($\parallel$, $\#$, $\perp$) - Merkwaardige lijnen in driehoeken: bissectrice, hoogtelijn, middelloodlijn en zwaartelijn - Classificatie van driehoeken en van vierhoeken De leerlingen construeren meetkundige objecten met gegeven eigenschappen in het vlak. Onderliggende (kennis)elementen: - Meetkundige objecten: lijnstukken, merkwaardige lijnen, driehoeken, vierhoeken en cirkels	06.0 4	De leerlingen identificeren meetkundige objecten en relaties in het vlak in betekenisvolle contexten.	
06.0 5		Onderliggende (kennis)elementen: - Meetkundige objecten: lijnstukken, merkwaardige lijnen, driehoeken, vierhoeken en cirkels De leerlingen passen congruentiekenmerken van driehoeken toe. Onderliggende (kennis)elementen: - Congruentiekenmerken: ZZZ, ZHZ, HZH, ZZ90° - Symbol $\cong$	06.0 5	De leerlingen stellen vlakke meetkundige objecten grafisch voor in betekenisvolle contexten.	
06.0 6		Onderliggende (kennis)elementen: - Congruentiekenmerken: ZZZ, ZHZ, HZH, ZZ90° - Symbol $\cong$	06.0 6	De leerlingen berekenen omtrek en oppervlakte van vlakke figuren in betekenisvolle contexten.	Onderliggende (kennis)elementen: - Omtrek van driehoek en vierhoek als som van de lengtes van de zijden - Omtrek van cirkel met gegeven formule - Oppervlakte van een rechthoek als product van de lengtes van de lange en korte zijde - Oppervlakte van driehoek en cirkel met gegeven formule

06.0 7	De leerlingen leggen het verband tussen een vlakke figuur en haar beeld onder een transformatie van het vlak. Onderliggende (kennis)elementen: - Translatie over een vector, spiegeling om een as, spiegeling om een punt en rotatie rond een centrum over een hoek - Eigenschappen van transformaties - Verband tussen transformaties en congruentie - Verband tussen transformaties en symmetrie	06.0 7	De leerlingen benoemen aan de hand van 2D- en 3D-voorstellingen meetkundige objecten in de ruimte in betekenisvolle contexten: kubus, balk, piramide, bol, kegel, cilinder.
06.0 8	De leerlingen berekenen omtrek en oppervlakte van vlakke figuren: driehoek, trapezium, parallellogram, ruit, rechthoek, vierkant en cirkel.	06.0 8	De leerlingen berekenen met gegeven formule het volume van ruimtefiguren in betekenisvolle contexten: kubus en balk.
06.0 9	De leerlingen analyseren aan de hand van 2D- en 3D-voorstellingen meetkundige objecten in de ruimte: kubus, balk, piramide, bol, kegel en cilinder.	06.0 9	De leerlingen hanteren coördinaten in het vlak in betekenisvolle contexten.
06.1 0	Onderliggende (kennis)elementen: - Snijdende, kruisende en evenwijdige rechten - Perspectief, aanzichten en verlies van informatie - Herkenning van symmetrie De leerlingen berekenen oppervlakte en volume van ruimtefiguren: kubus, balk en cilinder.	06.1 0	De leerlingen voeren een beschrijvend statistisch onderzoek uit met niet-gegroepeerde gegevens van één grootheid in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Tabel met absolute frequenties - Staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram - Rekenkundig gemiddelde, mediaan

06.1 1	De leerlingen gebruiken letters als onbekenden, als variabelen en voor veralgemeningen.	06.1 1	De leerlingen lossen vanuit betekenisvolle contexten problemen op door wiskundige concepten en vaardigheden in te zetten. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met wiskundige concepten en vaardigheden en met betekenisvolle contexten van de eerste graad.
06.1 2	De leerlingen rekenen met algebraïsche uitdrukkingen. Onderliggende (kennis)elementen: - Optelling, aftrekking en vermenigvuldiging met eigenschappen en rekenregels - Uitwerking van merkwaaardige producten tot een som: $(a+b)^2$ en $(a+b)(a-b)$		
06.1 3	De leerlingen bepalen de getalwaarde van een algebraïsche uitdrukking.		
06.1 4	De leerlingen hanteren coördinaten in het vlak. Onderliggende (kennis)elementen: - Notatie (x, y)		
06.1 5	De leerlingen analyseren recht en omgekeerd evenredige verbanden tussen grootheden. Onderliggende (kennis)elementen: - Tabel en grafiek - Formules $y/x=c$ en $x \cdot y=c$ met c de evenredigheidsfactor		
06.1 6	De leerlingen stellen formules op die regelmaat in eenvoudige patronen en schema's beschrijven.		
06.1 7	De leerlingen lossen vergelijkingen van de eerste graad op in één onbekende in de verzameling van de rationale getallen.		
06.1 8	De leerlingen voeren een beschrijvend statistisch onderzoek uit met niet-gegroepeerde gegevens van één grootheid.		

	Onderliggende (kennis)elementen: - Tabel met absolute frequenties - Staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram - Mediaan, rekenkundig gemiddelde, modus, variatiebreedte		
06.1 9	De leerlingen beargumenteren wiskundige redeneringen. Onderliggende (kennis)elementen: - Als dan-relatie (implicatie, symbool $\Rightarrow$), als-en-slechts-als-relatie (equivalentie, symbool $\Leftrightarrow$) <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad		
06.2 0	De leerlingen voeren bewerkingen met twee verzamelingen uit: doorsnede, unie en verschil. Onderliggende (kennis)elementen: - Element, deelverzameling - Symbolen $\in, \notin, \subset, \supset, \cap, \cup, \setminus$ - Venndiagram		
06.2 1	De leerlingen lossen vraagstukken en problemen op door te mathematiseren en demathematiseren en door gebruik te maken van heuristieken. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad.		
06.2 2	De leerlingen gebruiken ICT om berekeningen uit te voeren en grafische voorstellingen te maken. <i>Voetnoot:</i>		

	Rekening houdend met concepten van de eerste graad.			
06.2 3	De leerlingen beschrijven fenomenen uit de realiteit aan de hand van wiskundige concepten uit de eerste graad.			
06.2 4	De leerlingen leggen de samenhang tussen de verschillende organisatieniveaus in een plantaardig en dierlijk organisme uit met de cel als basiseenheid.			
06.2 5	De leerlingen leggen het belang van fotosynthese uit. Onderliggende (kennis)elementen: - Energieomzetting, stofomzetting en stofuitwisseling - Transport in een organisme	06.1 2	De leerlingen illustreren het belang van fotosynthese.	
06.2 6	De leerlingen leggen uit hoe stofomzettingen, stofuitwisselingen en energieomzettingen het functioneren van de mens en dieren mogelijk maken. Onderliggende (kennis)elementen: - Transport in een organisme - Ademhalingsstelsel, spijsverteringsstelsel, bloedvatenstelsel	06.1 3	De leerlingen leggen het belang van voeding uit voor het functioneren van de mens. Onderliggende (kennis)elementen: - Functie en samenhang van spijsverteringsstelsel, ademhalingsstelsel en bloedvatenstelsel	
06.2 7	De leerlingen illustreren voortplantingswijzen van planten en dieren. Onderliggende (kennis)elementen: - Aseksuele en seksuele voortplanting	06.1 4	De leerlingen illustreren voortplantingswijzen van planten en dieren. Onderliggende (kennis)elementen: - Aseksuele en seksuele voortplanting	
06.2 8	De leerlingen leggen het verloop van de voortplanting bij de mens uit. Onderliggende (kennis)elementen: - Functie van organen van het voortplantingsstelsel	06.1 5	De leerlingen leggen het verloop van de voortplanting bij de mens uit. Onderliggende (kennis)elementen: - Functie van organen van het voortplantingsstelsel	

06.2 9	De leerlingen analyseren voor een biotoop de onderlinge relaties tussen verschillende organismen en de rol van biotische en abiotische factoren. Onderliggende (kennis)elementen: - Biodiversiteit - Verband tussen kenmerken van een organisme, zijn omgeving en zijn overleven	06.1 6	De leerlingen illustreren voor een biotoop de onderlinge relaties tussen verschillende organismen en de rol van biotische en abiotische factoren. Onderliggende (kennis)elementen: - Biodiversiteit - Verband tussen kenmerken van een organisme, zijn omgeving en zijn overleven
06.3 0	De leerlingen leggen het verschil uit tussen een chemisch en een fysisch verschijnsel aan de hand van het deeltjesmodel. Onderliggende (kennis)elementen: Fysische verschijnselen: - Aggregatietoestanden, faseovergangen - Thermische uitzetting, krimp Chemische verschijnselen: - Verbindingen en atomen in functie van chemische omzetting	06.1 7	De leerlingen leggen het verschil uit tussen een chemisch en een fysisch verschijnsel aan de hand van het deeltjesmodel in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: Fysische verschijnselen: - Aggregatietoestanden, faseovergangen - Thermische uitzetting, krimp Chemische verschijnselen: - Chemische omzetting
06.3 1	De leerlingen leggen het verschil uit tussen mengsels en zuivere stoffen aan de hand van het deeltjesmodel in betekenisvolle contexten.	06.1 8	De leerlingen illustreren het verschil tussen zuivere stoffen en mengsels aan de hand van het deeltjesmodel in betekenisvolle contexten.
06.3 2	De leerlingen beschrijven energieomzettingen in systemen. Onderliggende (kennis)elementen: - Energievormen: thermische energie, elektrische energie, potentiële energie, kinetische energie, stralingsenergie, chemische energie	06.1 9	De leerlingen beschrijven energieomzettingen aan de hand van voorbeelden uit het dagelijkse leven.
06.3 3	De leerlingen leggen het verband tussen krachten en hun uitwerking in betekenisvolle contexten.	06.2 0	De leerlingen illustreren krachten en hun uitwerking in betekenisvolle contexten.

	Onderliggende (kennis)elementen:			
06.3 4	- Grootte, richting en zin van een kracht De leerlingen leggen het verband tussen massadichtheid, volume en massa. Onderliggende (kennis)elementen: - Massadichtheid als verhouding De leerlingen leggen het verband tussen constante snelheid, verplaatsing en tijdsduur. Onderliggende (kennis)elementen: - Constante snelheid als verhouding De leerlingen analyseren eigenschappen van materialen en grondstoffen in functie van een probleemstelling. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	06.2 1	De leerlingen passen methodes toe om eigenschappen van materialen en grondstoffen vast te stellen in functie van een probleemstelling. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
06.3 5				
06.3 6				
06.3 7	De leerlingen analyseren principes van de bouw en werking van technische systemen, hun deelsystemen, onderdelen en hun onderlinge samenhang in een energiesysteem en een informatieverwerkend systeem en in minstens 1 van de volgende systemen: een constructiesysteem, een transportsysteem en een biotechnische systeem. De leerlingen doorlopen een technisch proces om een technisch systeem te realiseren vanuit behoeft(e)n en criteria. Onderliggende (kennis)elementen: - Ontwerp- en productieproces <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	06.2 2	De leerlingen analyseren principes van de bouw en werking van technische systemen, hun deelsystemen, onderdelen en hun onderlinge samenhang in een energiesysteem en een informatieverwerkend systeem en in minstens 1 van de volgende systemen: een constructiesysteem, een transportsysteem en een biotechnische systeem. De leerlingen doorlopen een technisch proces om een technisch systeem te realiseren vanuit behoeft(e)n en criteria. Onderliggende (kennis)elementen - Ontwerp- en productieproces <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
06.3 8			06.2 3	

06.3 9	De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met materialen, stoffen, organismen en technische systemen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	06.2 4	De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met materialen, organismen, stoffen en technische systemen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
06.4 0	De leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid meetinstrumenten en hulpmiddelen.	06.2 5	De leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid meetinstrumenten en hulpmiddelen.
06.4 1	De leerlingen gebruiken gepaste grootheden en eenheden in een correcte weergave. Onderliggende (kennis)elementen: - Grootteorde en maatbesef van de grootheden tijd, lengte, oppervlakte, inhoud/volume, massa, spanning, kracht, energie. - Herleiding van courante eenheden.	06.2 6	De leerlingen gebruiken gepaste grootheden en eenheden in een correcte weergave. Onderliggende (kennis)elementen: - Grootteorde en maatbesef van de grootheden tijd, lengte, oppervlakte, inhoud/volume, massa, spanning en energie. - Verband tussen verandering in een courante eenheid en verandering in een maatgetal bij herleidingen.
06.4 2	De leerlingen voeren onderzoek aan de hand van een wetenschappelijke methode om kennis te ontwikkelen en om vragen te beantwoorden. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad.	06.2 7	De leerlingen passen een wetenschappelijke methode toe om vragen te beantwoorden. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad.
06.4 3	De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad en de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.	06.2 8	De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten van de eerste graad en de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.

06.4 4	De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen wetenschappen, technologie, wiskunde en de maatschappij aan de hand van maatschappelijke uitdagingen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.			
Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie - Basisgeletterdheid				
BG06 .01	De leerling voert met functioneel gebruik van ICT eenvoudige berekeningen uit met natuurlijke, positieve decimale getallen met maximaal 2 cijfers na de komma, procenten en verhoudingen in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Schatting grootteorde van resultaten, zinvolle afronding - Verhoudingstabel	BG06 .01	De leerling voert met functioneel gebruik van ICT eenvoudige berekeningen uit met natuurlijke, positieve decimale getallen met maximaal 2 cijfers na de komma, procenten en verhoudingen in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Schatting grootteorde van resultaten, zinvolle afronding - Verhoudingstabel	
BG06 .02	De leerling gebruikt maatgetallen en eenheden van grootheden in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Grootteorde en maatbesef van de grootheden tijd, lengte, oppervlakte, inhoud/volume en massa	BG06 .02	De leerling gebruikt maatgetallen en eenheden van grootheden in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Grootteorde en maatbesef van de grootheden tijd, lengte, oppervlakte, inhoud/volume en massa	
BG06 .03 BG06 .04	De leerling gebruikt informatie uit eenvoudige tabellen en diagrammen in betekenisvolle contexten. De leerling berekent de omtrek van een vierhoek en de oppervlakte van een rechthoek in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Omtrek van een vierhoek als som van de lengtes van de zijden - Oppervlakte van een rechthoek als product van de lengtes van de lange en korte zijde	BG06 .03 BG06 .04	De leerling gebruikt informatie uit eenvoudige tabellen en diagrammen in betekenisvolle contexten. De leerling berekent de omtrek van een vierhoek en de oppervlakte van een rechthoek in betekenisvolle contexten. Onderliggende (kennis)elementen: - Omtrek van een vierhoek als som van de lengtes van de zijden - Oppervlakte van een rechthoek als product van de lengtes van de lange en korte zijde	

Sleutelcompetentie 7: Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven				
07.0 1	De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.	07.0 1	De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.	
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
07.0 2	De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.	07.0 2	De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.	
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
07.0 3	De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.	07.0 3	De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.	
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
07.0 4	De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.	07.0 4	De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.	
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	
Sleutelcompetentie 8: Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn				
08.0 1	De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en	08.0 1	De leerlingen situeren historische elementen uit hun leefwereld en historische fenomenen in tijd en ruimte	

	kenmerken eigen aan de prehistorie, het oude nabije oosten en de klassieke oudheid. Onderliggende (kennis)elementen: - De zeven periodes van het westerse historisch referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd - Structuurbegrippen met betrekking tot de drie dimensies van het historisch referentiekader: tijd, ruimte en de maatschappelijke domeinen (politiek, sociaal, cultureel en economisch)		op een gegeven tijdslijn met de courante historische periodes en op een kaart. Onderliggende (kennis)elementen: - De zeven periodes van het courante westerse referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd en de hedendaagse tijd
08.0 2	De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten en de klassieke oudheid.		
08.0 3	De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.		
08.0 4	De leerlingen illustreren beperkingen van de westerse periodisering voor de bestudeerde periodes.		
08.0 5	De leerlingen analyseren kritisch verschillende soorten historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.		
08.0 6	De leerlingen vergelijken historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.	08.0 2	De leerlingen vergelijken aangereikte bronnen over eenzelfde historisch fenomeen met aandacht voor de maker(s) van de bronnen.
08.0 7	De leerlingen beantwoorden een historische vraag aan de hand van historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes en historische redeneerwijzen.		
08.0 8	De leerlingen lichten de invloed toe van de eigen standplaatsgebondenheid op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.	08.0 3	De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijknissen en verschillen uit tussen heden en verleden.
			<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

08.0 9	De leerlingen illustreren hoe mythevorming rond historische fenomenen historische beeldvorming vervormt. Onderliggende (kennis)elementen: - Onderscheid tussen verleden en geschiedenis	08.0 4	De leerlingen lichten betekenissen toe van historische fenomenen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
08.0 Sleutelcompetentie 9: Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn			
09.0 1	De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen en patronen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met personen, plaatsen en patronen die in de eerste graad aan bod komen.	09.0 1	De leerlingen lokaliseren zichzelf en plaatsen met behulp van lokalisatie- en oriëntatietechnieken.
09.0 2	De leerlingen beschrijven kenmerken van fysischgeografische en sociaalgeografische landschapsvormende lagen.	09.0 2	De leerlingen illustreren natuurlijke en menselijke landschapselementen in een landschap.
09.0 3	De leerlingen analyseren relaties tussen landschapsvormende lagen van plaatsen om verschillen tussen landschappen te verklaren.	09.0 3	De leerlingen illustreren eenvoudige ruimtelijke relaties in een landschap.
09.0 4	De leerlingen illustreren ruimtelijke patronen op verschillende schaalniveaus.		
09.0 5	De leerlingen illustreren dat landschappen evolueren op korte en lange termijn onder invloed van fysischgeografische en sociaalgeografische veranderingen.	09.0 4	De leerlingen illustreren dat landschappen veranderen onder invloed van natuurlijke oorzaken en menselijke ingrepen.
09.0 6	De leerlingen analyseren gevolgen van veranderingen in landschappen voor de mens en voor zijn leefomgeving.		
09.0 7	De leerlingen lokaliseren zichzelf en plaatsen aan de hand van lokalisatie- en oriëntatietechnieken.		
09.0 8	De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.	09.0 5	De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.

	Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	Voetnoot: Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 10: Competenties inzake duurzaamheid		
Omwille van de verwevenheid van deze sleutelcompetentie met andere sleutelcompetenties zoals SC 6 (Competenties inzake wetkunde, exacte wetenschappen en technologie), SC 7 (Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven) en SC 9 (Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn) zijn er geen aparte eindtermen geformuleerd.		
Sleutelcompetentie 11: Financiële en economische competenties		
11.0 1	De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften, met een persoonlijk budget en een beschikbaar gezinsbudget en met factoren die hun koopgedrag beïnvloeden.	De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften, met een persoonlijk budget en een beschikbaar gezinsbudget en met factoren die hun koopgedrag beïnvloeden.
	Onderliggende (kennis)elementen: - Reële en gecreëerde behoeften - Sparen en lenen - Belang van persoonlijk administratiebeheer	Onderliggende (kennis)elementen: - Reële en gecreëerde behoeften - Sparen en lenen - Belang van persoonlijk administratiebeheer
11.0 2	De leerlingen beoordelen courante betaalmiddelen en courante verkoopkanalen op het vlak van veiligheid, risico's en kosten.	De leerlingen beoordelen courante betaalmiddelen en courante verkoopkanalen op het vlak van veiligheid, risico's en kosten.
	Onderliggende (kennis)elementen: - Fraude	Onderliggende (kennis)elementen: - Fraude
11.0 3	De leerlingen lichten de rol van gezinnen, bedrijven en overheid in de economie toe.	De leerlingen lichten de rol van gezinnen, bedrijven en overheid in de economie toe.
	Onderliggende (kennis)elementen: - Inkomsten en uitgaven - Consumeren en produceren - Maatschappelijk verantwoord ondernemen - Profit en non-profit	Onderliggende (kennis)elementen: - Inkomsten en uitgaven - Consumeren en produceren - Maatschappelijk verantwoord ondernemen - Profit en non-profit
Sleutelcompetentie 12: Juridische competenties		
Omwille van de verwevenheid van deze sleutelcompetentie met sleutelcompetenties zoals SC 7 (Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven) en SC 11 (Economische en financiële competenties) zijn er geen aparte eindtermen geformuleerd.		

Sleutelcompetentie 13: Leercompetenties met inbegrip van onderzoeks-competenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken			
13.0 1	De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.	13.0 1	De leerlingen reflecteren over het eigen leerproces en sturen het doelgericht bij.
13.0 2	De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.	13.0 2	De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
13.0 3	De leerlingen gebruiken school- en vaktaal.	13.0 3	De leerlingen gebruiken school- en vaktaal.
	<i>Voetnoot:</i> Relevante vakterminologie. Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Relevante vakterminologie. Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
13.0 4	De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.	13.0 4	De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 14: Zelfbewustzijn en zelfexpressie, zelfsturing en wendbaarheid			
Omwille van de verwevenheid van deze sleutelcompetentie met sleutelcompetenties zoals SC 1 (Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op het vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid) en SC 5 (Sociaal-relatieve competenties) zijn er geen aparte eindtermen geformuleerd.			
Sleutelcompetentie 15: Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties			
15.0 1	De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.	15.0 1	De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.
	<i>Voetnoot:</i>		<i>Voetnoot:</i>

	Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
15.0 2	De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	15.0 2	De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
Sleutelcompetentie 16: Cultureel bewustzijn en culturele expressie			
16.0 1	De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.	16.0 1	De leerlingen beschrijven kunst- en cultuuruitingen vanuit eigen waarneming.
16.0 2	De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	16.0 2	De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
16.0 3	De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	16.0 3	De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
16.0 4	De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkelingen van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	16.0 4	De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkelingen van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
16.0 5	De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkelingen van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.	16.0 5	De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkelingen van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Bilage 2 – Onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar dat gericht is op het hoger onderwijs
De onderstaande teksten zijn in hun globaliteit de (specifieke) eindtermen die conform de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, letterlijk worden opgenomen in de leerplannen.

1. Eindtermen

Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands	
02.01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie: Complexe structuur Herkenbare samenhang Standaardnederlands en andere taalvariëteiten Frequente en laagfrequente woorden Figuurlijk taalgebruik Concrete tot algemene inhoud Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid Langere, complexere zinnen Grote variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor mondelinge receptie: - Normaal spreektempo
02.02	De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
02.03	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie
02.04	De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten van de geproduceerde tekst Inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep
02.05	De leerlingen vatten doelgericht een geschreven tekst schriftelijk samen. Tekstkenmerken voor schriftelijke receptie Minimumvereisten van de geproduceerde tekst: Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw

02.06	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. Minimumvereisten voor productie: - Herkenbare tekstopbouw - Gepaste tekststructuur; vaste tekststructuren - Herkenbare tekstverbanden - Frequente en laagfrequente woorden - Figuurlijk taalgebruik - Gepast register - Concrete tot algemene inhoud - Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid - Grote variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Tekstopbouwende elementen - Gepaste lay-out Standaardnederlands met aandacht voor spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid Bijkomend voor mondelinge productie: - Gepaste lichaamstaal Standaardnederlands met aandacht voor uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid Met behulp van ondersteunende middelen
02.07	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie
02.08	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. <i>Voetnoot:</i> Het minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 2.

	Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
02.09	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie
02.10	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: Woordvorming: tussenklank, verbuiging, vervoeging Woordsoorten: betrekkelijk voornaamwoord Betekenisrelaties: antoniem Herkomst van woorden Gevoelswaarde van woorden: eufemisme en dysfemisme Vormen van humor Zinsdelen: handelend voorwerp Woordvolgorde: bijzin, inversie Zinsoorten: ondergeschikte en nevenschikte zinnen, actieve en passieve zinnen Spelling van in te zetten woorden
02.11	De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: Vaste tekststructuren Talige elementen om tekstverbanden uit te drukken Communicatiemodel: effect, ruis Effecten van multimediale elementen Argumentatieve teksten met inbegrip van: stelling, tegenargument, drogreden
02.12	De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.
02.13	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 3: Competenties in andere talen	
03.01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. Teksten in het Engels of in het Frans Tekstkenmerken voor receptie: Tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit Vrij grote en herkenbare samenhang Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein Concrete tot vrij algemene inhoud Niet al te hoge informatiedichtheid Zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit Vrij korte en af en toe iets langere teksten Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie: Vrij duidelijke lay-out Bijkomend voor mondelinge receptie: Met een beperkte mate van achtergrondruis Normaal spreektempo met weinig pauzes Ondersteunende maar natuurlijke intonatie Heldere uitspraak, duidelijke articulatie Met lichte afwijking ten opzichte van de standaardtaal
03.02	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. Teksten in het Engels of in het Frans Tekstkenmerken voor receptie
03.03	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. In het Engels of in het Frans Minimumvereisten voor productie:

	Gepaste en herkenbare tekststructuur Duidelijk herkenbare tekstverbanden Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een beperkte waaiër aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering Concrete tot vrij algemene inhoud Over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang Enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen Gepast register Vrij beperkte lengte Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: Duidelijk herkenbare tekstopbouw en tekstopbouwende elementen: titel, alinea Gepaste lay-out Heidere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is; spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg Bijkomend voor mondelinge productie: Gepaste lichaamstaal Uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het gedrang ondanks mogelijke uitspraakfouten Kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties Met behulp van ondersteunende middelen
03.04	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. In het Engels of in het Frans Tekstenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Bijkomend voor mondelinge en schriftelijke interactie: Gepaste beleefdheidsconventies bij taalhandelingen Bijkomend voor mondelinge interactie:

	Kan onvoorbereid deelnemen aan een eenvoudig gesprek, maar zal soms moeten vragen om herhaling van bepaalde woorden en zinnen Kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen Kan elementen uit het gesprek herhalen om begrip te bevestigen
03.05	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. In het Engels of in het Frans <i>Voetnoot:</i> Het minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 3. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
03.06	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. In het Engels of in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie
03.07	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. Onderliggende (kennis)elementen: Voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp, met nadruk [F]); plaats van het persoonlijk voornaamwoord; onbepaald, betrekkelijk, en [F], y [F] Bijvoeglijke naamwoorden: trappen van vergelijking Hoofd- en rangtelwoorden Werkwoorden: ind. futur simple [F]; present perfect simple [E], present perfect continuous [E], past continuous [E], conditionnel présent [F], going to future [E]; do om iets te benadrukken [E] Frequente bijwoorden op -ment [F], -ly [E] Frequente modal verbs [E] Frequente voorzetselgroepen Genitiefvormen [E] Frequente onderschikkende voegwoorden

	Betrekkelijke bijzinnen met qui, que, dont, où [F]; met that, who, whose, which, when, where, why [E] The conditional (realis) [E] Uitspraak: - Specifieke grafieën en klanken - Liaison, enchaînement [F] - Letters van het alfabet - Zinsklemtoon Spelling van in te zetten woorden
03.08	De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit. Teksten in het Engels of in het Frans <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
	Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie
06.01	De leerlingen rekenen met reële getallen. Onderliggende (kennis)elementen: - Optelling, aftrekking, vermenigvuldiging, deling, machtsverheffing met gehele exponenten, vierkantsworteltrekking met rekenregels en eigenschappen - Voorstelling van vierkantsworteltrekking als machtsverheffing met exponent 1/2 - Schatting grootteorde, afronding
06.02	De leerlingen passen de stelling van Pythagoras toe om meetkundige problemen op te lossen in het vlak.
06.03	De leerlingen herkennen functies en leggen het verband tussen verschillende representaties van een functie: verwoording, tabel, grafiek en voorschrift.
06.04	De leerlingen brengen met behulp van de grafiek, kenmerken van een functie in verband met de betekenisvolle situatie die door de functie beschreven wordt.
06.05	De leerlingen bepalen het voorschrift, de grafiek, de tabel en de verwoording van een eerstegraadsfunctie als één van de andere representaties gegeven is.
	Onderliggende (kennis)elementen: - Richtingscoëfficiënt - Snijpunt met de y-as
06.06	De leerlingen analyseren kenmerken van eerstegraadsfuncties: nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen.
06.07	De leerlingen lossen eerstegraadsvergelijkingen en -ongelijkheden in één onbekende grafisch op.
06.08	De leerlingen lossen eerstegraadsvergelijkingen in één onbekende algebratisch op.

06.09	De leerlingen gebruiken modellen voor exponentiële groei. Onderliggende (kennis)elementen: - Beginwaarde, groeifactor
06.10	De leerlingen lossen telproblemen op met behulp van boomdiagrammen en venndiagrammen. Onderliggende (kennis)elementen: - Somregel, productregel, complementregel
06.11	De leerlingen bepalen kansen met behulp van boomdiagrammen en de wet van Laplace. Onderliggende (kennis)elementen: - Verband tussen relatieve frequentie en kans
06.12	De leerlingen verklaren het belang van representativiteit bij steekproeven voor het formuleren van statistische besluiten over een populatie.
06.13	De leerlingen gebruiken de normale verdeling als continu model bij gegeven data. Onderliggende (kennis)elementen: - Grafische beoordeling van de toepasbaarheid van het model - Rekenkundig gemiddelde en de standaardafwijking van de gegeven data als schatting voor de parameters van het model - Grafische betekenis van gemiddelde en standaardafwijking van een normaal verdeelde kansvariabele in termen van de Gausskromme - Histogram
06.14	De leerlingen berekenen kansen bij een normaal verdeelde kansvariabele.
06.15	De leerlingen beschrijven fenomenen uit de realiteit aan de hand van wiskundige concepten uit het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs.
06.16	De leerlingen lossen vraagstukken en problemen op door te mathematiseren en demathematiseren en door gebruik te maken van heuristieken. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten uit het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs.
06.17	De leerlingen gebruiken ICT om berekeningen uit te voeren en grafische voorstellingen te maken. <i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met concepten uit het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs.

06.18	De leerlingen illustreren bij de mens hoe hormonale regeling en gezondheidsgedrag de vruchtbaarheid beïnvloeden.
06.19	De leerlingen leggen het overerven en de expressie van kenmerken bij organismen uit.
06.20	De leerlingen gebruiken een atoommodel om de structuur van atomen te beschrijven.
06.21	De leerlingen interpreteren de symbolische schrijfwijze van enkelvoudige en samengestelde stoffen.
06.22	De leerlingen interpreteren chemische reacties in termen van materie- en energie-uitwisseling.
06.23	De leerlingen reflecteren over aangereikte toepassingen of processen in het kader van duurzame chemie.
06.24	De leerlingen verklaren aan de hand van eigenschappen van golven fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven.
06.25	De leerlingen stellen krachten vectorieel voor en leggen het verband tussen de verandering van de bewegingstoestand van een lichaam en de resulterende kracht. Onderliggende (kennis)elementen: - Dynamische effecten van een resulterende kracht: versnellen, vertragen, van richting veranderen
06.26	De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen wetenschappen, technologie, wetkunde en de maatschappij aan de hand van maatschappelijke uitdagingen.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
	Sleutelcompetentie 13: Leercompetenties met inbegrip van onderzoekskompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken
13.01	De leerlingen reflecteren cyclisch, vakspecifiek en vakoverschrijdend over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij.
13.02	De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
13.03	De leerlingen gebruiken school- en vaktaal.
	<i>Voetnoot:</i> Vakterminologie relevant voor het realiseren van de minimumdoelen basisvorming en de specifieke minimumdoelen.
13.04	Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt. De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
	<i>Voetnoot:</i> Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 15: Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties	
15.01	De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.
	Voetnoot: Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

2. Specifieke eindtermen

Wetenschapsdomein 01: Algemene doorstroomcompetenties	
01.01.01	De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van het zevende leerjaar gericht op het hoger onderwijs.

Bijlage 3 – Onderwijsdoelen voor het zevende leerjaar dat gericht is op het hoger onderwijs waaruit de school minstens één onderwijsdoel kiest in functie van de doelgroep en de doorstroom

De onderstaande teksten zijn in hun globaliteit de (specifieke) eindtermen waaruit de school minstens 1 (specifieke) eindterm kiest in functie van de doelgroep en de doorstroom. De (specifieke) eindtermen worden conform de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, letterlijk opgenomen in de leerplannen.

1. Eindtermen

Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie	
06.27	De leerlingen gebruiken de goniometrische getallen sinus, cosinus en tangens in rechthoekige driehoeken om meetkundige problemen op te lossen. Onderliggende (kennis)elementen: - Grondformule van de goniometrie
06.28	De leerlingen lossen stelsels van twee eerstegraadsvergelijkingen in twee onbekenden algebraïsch en grafisch op.

2. Specifieke eindtermen

Wetenschapsdomein 02: Moderne talen	
02.04.01	De leerlingen analyseren hoe de context de betekenis van een taaluiting beïnvloedt.
02.12.01	De leerlingen redigeren schriftelijke teksten op taalgebruik en consistentie. Onderliggende (kennis)elementen: - Criteria: Standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, stijl, vormcorrectheid, adequaatheid, tekstconventies, tekststructuur, registerkeuze
Wetenschapsdomein 06: Wiskunde	
06.09.01	De leerlingen rekenen met vectoren in het vlak. Onderliggende (kennis)elementen: - Bewerking: optelling en vermenigvuldiging met een getal - Norm met een vector en ontbinding van een vector in zijn componenten
06.10.01	De leerlingen bepalen het voorschrift of de grafiek van een tweedegraadsfunctie als de andere representatie gegeven is. Onderliggende (kennis)elementen: - Voorschrift $f(x)=a(x-p)^2+q$
06.10.02	De leerlingen lossen tweedegraadsvergelijkingen van de vorm $a(x-p)^2+q = 0$ algebraïsch op.

06.10.03	De leerlingen analyseren kenmerken van tweedegraadsfuncties: nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen, extremum en symmetrie ten opzichte van een verticale rechte.
Wetenschapsdomein 08: Biologie	
08.04.01	De leerlingen leggen uit dat beweging het resultaat is van een interactie tussen zenuw-, spier- en beenderstelsel.
Wetenschapsdomein 09: Chemie	
09.03.01	De leerlingen leggen het verband tussen de plaats en de eigenschappen van atomen in het PSE.
Wetenschapsdomein 10: Aardwetenschappen	
10.02.01	De leerlingen analyseren interacties en processen in ecosystemen.
Wetenschapsdomein 11: Fysica	
11.18.01	De leerlingen verklaren het effect van inwerkende krachten op de bewegingsverandering van een systeem aan de hand van de drie wetten van Newton.
11.18.02	De leerlingen berekenen spanning over, stroomsterkte door, weerstand en vermogen van een verbruiker.
Wetenschapsdomein 12: STEM	
12.01.01	De leerlingen ontwikkelen een oplossing voor een probleem door STEM-disciplines geïntegreerd toe te passen. Onderliggende (kennis)elementen: - Interactie tussen onderzoeken en ontwikkelen - Modelleren
12.03.01	De leerlingen passen geschikte labotechnieken toe om betrouwbare informatie te verzamelen met aandacht voor goede labopraktijken.
Wetenschapsdomein 13: Bewegingswetenschappen	
13.02.01	De leerlingen beschrijven bewegingsactiviteiten vanuit anatomisch, fysiologisch of biomechanisch perspectief.
Wetenschapsdomein 14: Gedragwetenschappen	
14.03.01	De leerlingen lichten sociaal gedrag toe. Onderliggende (kennis)elementen: - Sociaal gedrag: groepsprocessen, sociale beïnvloeding
14.04.01	De leerlingen passen pedagogische modellen toe op concrete opvoedingssituaties. Onderliggende (kennis)elementen: - Risicofactoren en beschermende factoren op micro-, meso- en macroniveau die de opvoeding beïnvloeden
Wetenschapsdomein 16: Economie	
16.04.01	De leerlingen analyseren de prijsvorming bij volkomen concurrentie. Onderliggende (kennis)elementen: - Prijselasticiteit
16.08.01	De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.